

ΠΑΣΧΑ ΤΗΣ ΝΙΟΤΗΣ ΜΑΣ

(Γράμμα σε ένα φίλο)

Γράφει ο ΠΑΛΑΙΟΣ

Μίμη,

Νάξερες τι μου θύμισες, με τις ευχές σου για Καλό Πάσχα.

Μου έφερες με άφατη νοσταλγία στον νου το Πάσχα της νιότης μας, στα Τρίκαλα, στη Μπάρα, όπου ήταν το πατρικό σπίτι μου. Μου θύμισες την εκκλησία μας, τον Αγιοθανάση και τις πασχαλινές γιορτές, τότε που ζούσαμε όλο το μεγαλοβδόμαδο μέσα ή δίπλα στην εκκλησία, ακολουθώντας κατά πόδας με κατάνυξη και ευλάβεια μέσα από τα εκκλησιαστικά δρώμενα τον Αμνό του Θεού στα θεία πάθη Του μέχρι την Ανάστασή Του.

Στο Ρωμείο, οι πανελλήνιες γιορτές είναι όλες χριστιανικές (εκτός από την 28^η Οκτωβρίου). Ο λαός μας συνεχίζει σχεδόν απaráλλακτη μέχρι και στις μέρες μας την παλαιότατη παράδοση να θέτει τις ημέρες τηςσχόλης του υπό την σκέπη επουρανίων δυνάμεων. Οι έλληνες, ζώντας σε αυτή εδώ την ευρωπαϊκή εσχατιά με ετερόδοξους και αλλόθρησκους λαούς ένθεν κακείθεν, ένωσαν σε ένα αξεδιάλυτο μείγμα πατρίδα και εκκλησία, ζωή και δόγμα και ανύψωσαν σε τρόπο ζωής την υποταγή της ύλης στο πνεύμα, της τύρβης στην ιδέα και έζησαν εν Θεώ και Έθνει.

*«Πίνει η ψυχή από δυο πηγές : ελληνικόν ιχώρα κι ανάσασμα
βυζαντινό ...»*

(Γ. Ζερβού, *Ρεμβασμός Δεκαπενταύγουστου*)

Ολόκληρο το μεγαλοβδόμαδο το θυμούμαι σαν κάτι το εξωπραγματικό.

Τη Μεγάλη Δευτέρα, ένοιωθες πως κάτι διαφορετικό πλανιόταν στον αέρα. Ψυχανεμιζόσουν ασύνειδα πως η εβδομάδα

που άρχιζε δεν έμοιαζε καθόλου με όλες τις άλλες που προηγήθηκαν και θα επακολουθούσαν. Άρχιζε η εξέλιξη του Θείου Δράματος, με τον αναπόφευκτο σταυρικό θάνατο του γλυκύτατου Ιησού και την προσμονή του χαρμόσυνου αγγέλου της Αναστάσεώς Του εκ νεκρών. Η αίσθηση αυτή ήταν διάχυτη παντού. Ο κόσμος έμοιαζε αλαφιασμένος. Προετοιμασίες στο σπίτι για το Πάσχα, καθημερινός εκκλησιασμός, ψώνια από την αγορά, προσμονή της ελεύσεως μουσαφιρέων, συγγενών και φίλων από άλλες πόλεις. Η πόλη ανέπνεε γύρω από τους ναούς, η ζωή κυλούσε σύμφωνα με τα καθορισμένα από την Εκκλησία και τη Χριστιανοσύνη. Από το πρωί της Μεγάλης Δευτέρας, στην κεντρική πλατεία στήνονταν κάθε χρονιά το ίδιο σκηνικό : πλανόδιοι έμποροι κεριών και συναφών ειδών έστηναν πρόχειρα παραπήγματα, το ένα δίπλα από το άλλο, στολισμένα με πολύχρωμες σερπαντίνες. Τα παραπήγματα αυτά στήνονταν επί της οδού 28^{ης} Οκτωβρίου και άρχιζαν έξω από το χρυσοχοείο-ωρολογιοποιείο του πατέρα μου, τελείωναν δε λίγο πριν τις πολυκατοικίες των αξιωματικών, απέναντι από τη Λέσχη Αξιωματικών Φρουράς Τρικάλων, τη ΛΑΦΤ, που στεγάζεται σε διώροφο πανέμορφο κτήριο. Ήταν θέαμα ωραιότατο. Εκεί συνέρρεε η πόλη και τα περίχωρα για να προμηθευθεί τις λαμπάδες για τους μεγάλους και τα πολύχρωμα «φαναράκια» για το μικρά. Λαμπάδες αγοράζονταν για ολόκληρη την Μεγαλοβδομάδα, μία για κάθε μέλος της οικογένειας, μία για κάθε ημέρα, καφέ σκούρα για τη Μεγάλη Δευτέρα μέχρι και τη Μεγάλη Παρασκευή και ολόασπρες (γιορτινές και χαρούμενες) για το Μεγάλο Σάββατο. Ένας από τους πλανόδιους αυτούς εμπόρους ήταν και ο πατέρας του αλησμόνητου φίλου μου, Αλέκου Γιαννακόπουλου, που χάθηκε πρόωρα.

Τη Μεγάλη Τρίτη, ψάλλονταν στις εκκλησίες το τροπάριο της Κασσιανής, της «*Εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσης γυνής*». Το τροπάριο της καλλίστης αυτής παρθένου, η οποία κατά την κρίση του τότε βυζαντινού αυτοκράτορα Θεοφίλου θεωρήθηκε ως προπετής και επιπόλαιη επειδή του απάντησε εύστοχα και με εξυπνάδα σε παρατήρησή του πως από τη γυναίκα ξεκινούν τα φάυλα υπονοώντας την Εύα, με αποτέλεσμα να μην την επιλέξει ως

σύζυγό του. Μετά από αυτό, η Κασσιανή αποτραβήχθηκε σε μοναστήρι, ντύθηκε το μοναχικό σχήμα και εκεί, στην ήσυχη και υποβλητική ατμόσφαιρα της μονής, συνέθεσε το περίφημο ιδιόμελο ομώνυμο τροπάριο, που αργότερα η Ορθόδοξη Εκκλησία καθιέρωσε ως Δοξαστικό των Αποστίχων του Όρθρου της Μεγάλης Τετάρτης. Λέγεται ότι η Κασσιανή εμπνεύσθηκε το τροπάριο αυτό από τα Ευαγγέλια των Λουκά, Ματθαίου και Μάρκου, οι οποίοι αναφέρουν μια ανώνυμη μοιχαλίδα που ο Ιησούς είχε σώσει από βέβαιο λιθολισμό της από έξαλλο πλήθος, με την αθάνατη ρήση Του προς το αλαλάζον πλήθος : *«ο αναμάρτητος πρώτος τον λίθο βαλέτω»*, δηλαδή όποιος από εσάς είναι αναμάρτητος, αυτός να της ρίξει την πρώτη πέτρα.

Τη Μεγάλη Τετάρτη, γινόταν ευχέλαιο στην εκκλησία. Μας πήγαιναν στον Αγιοθανάση, όπου ο τότε εφημέριος του ναού παπαθωμάς μας μύρωνε στο μέτωπο και τις παλάμες μας. Εκεί εύρισκα τα γειτονόπουλά μου, τα Κατσικόπουλα (τον Κώστα και τον Θανάση), τον αείμνηστο Θανάση τον Μάτη, τον Γιάννη τον Μπρέντα, το Νίκο τον Καλομπάτσο και κυνηγιόμασταν στο προαύλιο της εκκλησίας μετά το μύρωμά μας !.

Τη Μεγάλη Πέμπτη, οι γυναίκες έβαφαν τα αυγά. Τα έβραζαν σε καζάνια, στα οποία είχαν ρίξει κόκκινη βαφή. Στη συνέχεια, κολλούσαμε σε κάθε αυγό πολύχρωμες χαλκομανίες, με τον Χριστό Ανιστάμενο εκ του Τάφου Του, κρατώντας κυματίζον λευκό λάβαρο με ερυθρό σταυρό ή με ειδική τεχνοτροπία αποτυπώναμε στο κέλυφος του αυγού το περίγραμμα φύλλων από φυτά του αγρού, συνήθως τσουκνίδας και μολόχας.

Από το πρωί της Μεγάλης Πέμπτης, αρμαθιές από μικρά παιδιά, αγόρια και κορίτσια, γύριζαν τις γειτονιές και έλεγαν στα σπίτια τα κάλλαντα, συνήθως με τη συνοδεία γλυκόλαλων τριγώνων :

«Σήμερα μαύρος ουρανός, σήμερα μαύρη μέρα. Σήμερα όλοι θλίβονται και τα βουνά λυπούνται. Κι ο Κύριος ηθέλησε να μπει σε περιβόλι (τον κήπο των Ελαιών, που δεσπόζει στην Ιερουσαλήμ), να λάβει Δείπνο Μυστικό, να τον συλλάβουν όλοι. Κι η Παναγιά η Δέσποινα καθόταν μοναχή της, την προσευχή της έκανε για το

Μονογενή της. Βάλτε καρφιά, μπήξτε καρφιά, μπήξτε τρία περόνια. Το τρίτο το φαρμακερό μπήξτε το στην καρδιά του. Να στάξει αίμα και νερό, να λιγωθεί η καρδιά του. Και του χρόνου».

Νωρίς το απόγευμα πηγαίναμε στην εκκλησία, για να μη χάσουμε ούτε ένα Ευαγγέλιο. Έξω ακριβώς από την Ωραία Πύλη του Ιερού, είχε στηθεί πλουμιστό ανάκλιντρο, στο οποίο είχε τοποθετηθεί το Ιερό Ευαγγέλιο, για να αναγιγνώσκονται τα ιερά κείμενά του που ιστορούν τα Μεγάλα Πάθη του Χριστού. Από εκεί ο παπαθωμάς, με στεντορεία φωνή ανεγίνωσκε με τη σειρά τις περικοπές των Ευαγγελίων. Περίπου καταλάβαινα τι διάβαζε ο ιερέας και ζούσα σύγκορμος την αγωνία του Ιησού πριν και κατά τη σταύρωση. Συνηθιζόταν τότε στον Άγιο Αθανάσιο, κατά την ανάγνωση των Ευαγγελίων (θυμούμαι ότι τα πιο πολλά από τα δώδεκα, ήταν από το κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο· αγνοώ τα κριτήρια της επιλογής αυτής) να τοποθετείται στην Ωραία Πύλη του Ναού, μία μεγάλη ασίδα από προύντζο, που έφερε θήκες για δώδεκα αναμμένα κεριά. Μετά από την ανάγνωση κάθε Ευαγγελίου, η νεωκόρος (η Θυμιούλα, μητέρα της Τσιβούλας και του Βησσάρη, που ήταν υπαίθριος πωλητής γλυκών, παγωτού και κάστανων) έσβηνε από ένα κεριό και έτσι το εκκλησίασμα γνώριζε ποιού ευαγγελίου επέκειτο η ανάγνωση. Δίπλα μας, ένθεν κακείθεν της Ωραίας Πύλης, από το ψαλτήριο μέχρι το τέμπλο και από το ένα κλίτος του ναού στο άλλο, απλωνόταν αγκώνα με αγκώνα όλη η πιτσιρικαρία της Μπάρας, (όσοι ήμαστε ενορίτες του Αγίου Αθανασίου, γιατί πολλές γειτονιές υπάγονταν στην Αγία Επίσκεψη), όλα τα αδέλφια μαζί και μάλιστα το μικρότερο μπροστά από το μεγαλύτερο, για να το προσέχει.

Μετά από την ανάγνωση των έξι πρώτων Ευαγγελίων, ακολουθούσε η έξοδος του παπαθωμά από το Ιερό, με τον σταυρό στην αγκαλιά του φέροντα τον εσταυρωμένο με το ακάνθινο στεφάνι στο κεφάλι του που είχε γείρει κατά τη στιγμή του θανάτου του, ενώ επάνω επάνω στον Σταυρό είχαν καρφωθεί δύο επιγραφές : μία στα λατινικά «INRI» : Iesus Nazarenus Rex Iudeorum και μία στα ελληνικά : «ΙΝΒΙ», που σημαίνουν Ιησούς Ναζωραίος Βασιλεύς των Ιουδαίων. Ο ιερέας γεμάτος ευλάβεια και κατάνυξη, με πλήρη συναίσθηση της

μεγάλης ιερότητας της στιγμής, περιέφερε το σταυρικό Σκήνωμα στον ναό, με το εκκλησίασμα σύσσωμο να σταυροκοπιέται και να γονατίζει μέσα σε σύννεφα μυρωδάτου θυμιάματος από τα θυμιατήρια των διακόνων, ενώ ο παπαθωμάς απήγγελε την ανείπωτου κάλλους - στις θαυμαστές αντιθέσεις των στίχων της – θρησκευτική ωδή :

«Σήμερον κρεμάται επί ξύλου ο εν ύδασι την γην κρεμάσας. Στέφανον εξ ακανθών περιτίθεται ο των Αγγέλων Βασιλεύς. Ψευδή πορφύρα περιβάλλεται, ο περιβάλλων τον ουρανόν εν νεφέλαις. Ράπισμα κατεδέξατο ο εν Ιορδάνη ελευθερώσας τον Αδάμ. Ήλοις προσηλώθη ο Νυμφίος της Εκκλησίας. Λόγχη εκεντήθη ο υιός της Παρθένου».,.

Σε ελεύθερη μετάφραση : Σήμερα, εκτελείται διά σταυρικού θανάτου, (ως κοινός εγκληματίας), Εκείνος που κατά τη δημιουργία του Σύμπαντος (από κοινού με τον Πατέρα του, ως αδιάσπαστο μέλος της Αγίας Τριάδας) έχει τοποθετήσει (κρεμάσει) τη Γη πάνω από τους Ωκεανούς. Σήμερα, κατά την εκτέλεσή Του, φορούν στεφάνι μηδαμινής αξίας στον υπερουράνιο Βασιλέα όχι ανθρώπων, παρά υπερανθρώπινων οντοτήτων, των Αγγέλων, ενώ, στον θεϊκό αυτόν Άνακτα, θα ταίριαζε μόνον στέμμα από υλικά ανείπωτης αξίας. Σήμερα, κατά την εκτέλεσή του, φορούν ψεύτικο αυτοκρατορικό ένδυμα, σε Εκείνον, που εάν ήθελε θα μπορούσε να περιβάλει ολόκληρο το στερέωμα (τον Ουρανό) με νεφέλες (σύννεφα).

Πρόκειται για αγλάνισμα της εκκλησιαστικής υμνωδίας της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Μετά από το πέρας της περιφοράς του Εσταυρωμένου, ο σταυρός τοποθετούνταν σε ειδικό βάθρο, στο κέντρο του Ναού. Πλήθος από στεφάνια περνιούνταν στο Σταυρό από ευσεβείς ενορίτες : ποιός θα καταθέσει τον καλλίτερο, με σιωπηρή επιβράβευση από το εκκλησίασμα. Τότε όλοι γνωριζόμασταν ... Μεγάλη Πέμπτη βράδυ, οι ανύπαντρες κοπέλλες της ενορίας, κεντούσαν τα στολίδια του Επιταφίου, με αγριολούλουδα της άνοιξης (πασχαλιές, κρίνα, γιασεμιά, λούπινα, νεραγκούλες). Οι δε κατέχοντες κήπους στα σπίτια τους, όλη τη νύχτα φύλαγαν καραούλι

για να μην τους διαγοιμίσουν αγέλες παιδιών, που προμήθευαν τις κοπέλλες με λουλούδια των κήπων για το στόλισμα του Επιταφίου.

Πρωί Μεγάλης Παρασκευής και αφού είχε γίνει η Αποκαθήλωση, ο ουρανός ήταν σχεδόν πάντοτε συννεφιασμένος, λες και η Φύση συμμετείχε στο Θείο Δράμα. Οι καμπάνες των ναών κτυπούσαν συνεχώς πένθιμα όλη την ημέρα. Το ραδιόφωνο, (που όλη την Μεγαλοβδομάδα μετέβαλλε το Πρόγραμμά του και έπαιζε μόνο συμφωνική μουσική), έπαιζε σχεδόν μόνο Βάγκερ, Λίστ, Τσαϊκόφσκι, Μπετόβεν και Σμέτανα. Μετά, επίσκεψη με τους φίλους σε όλες τις εκκλησίες, για να εκλεγεί με ετήσιο παραδοσιακό προφορικό δημοψήφισμα, ο ομορφότερος Επιτάφιος της πόλης. Τα παιδιά περνούσαν κάτω από τους Επιταφίους σταυρωτά, για να τους ευλογήσει ο θανών Θεός. Και το βράδυ, σύμπασα η πόλη στην εκκλησία της ενορίας, τον Αγιοθανάση μας, δεν διανοούμασταν να εκκλησιασθούμε σε ναό άλλης ενορίας. Ήταν κάτι σαν ιεροσυλία !!! Ακούγαμε τους σπαραγμούς της Θεοτόκου επί τη όψει του λατρευτού της τέκνου κρεμάμενου επί του Σταυρού :

«Ω γλυκύ μου έαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον, που έδυ σου το κάλλος ;»

Σε ελεύθερη μετάφραση : Παιδί μου γλυκύτατο, που πέθανες στην άνοιξή σου, πές μου πού βασίλεψε η ομορφιά σου ;

«Η ζωή εν τάφω, κατετέθης Χριστέ και αγγέλων στρατιαί εξεπλήττοντο, συγκατάβαση δοξάσουσαι την σην»

Σε ελεύθερη μετάφραση : Απέθανες και ετάφης, Σου που είσαι η προσωποποίηση της ζωής. Ως εκ τούτου, στρατιές Αγγέλων με έκπληξη εθαύμαζαν για το πώς συγκατατέθηκες, ταπεινώθηκες εκουσίως, ώστε να υποστείς θάνατο και ταφή.

«Αι γεννεαί αι πάσαι, ύμνον τη ταφή σου προσφέρουσι, Χριστέ μου. Έρραναν τον τάφον, αι Μυροφόροι μύρα, λίαν πρωί ελθούσαι».

Σε ελεύθερη μετάφραση : Όλες οι ανθρώπινες γεννεές υμνούν την ταφή Σου, Χριστέ μου. Πρωί πρωί ήλθαν οι

Μυροφόρες και έραναν τον τάφο σου με αρωματικά έλαια.

Εμείς τα παιδιά συμμετείχαμε με την αθώα ψυχή μας στο θείο Δράμα, νομίζοντας ότι εκείνη τη στιγμή ξετυλιγόταν στην Ιουδαία και η θεία λειτουργία μας πληροφορούσε για τα τεκταινόμενα, δίκην ραδιοφωνικής αναμεταδόσεως (!!!). Κάθε Επιτάφιο, σε όλες τις εκκλησίες της πόλης, φρουρούσε τιμητικό στρατιωτικό άγημα, υπήρχε δε και δύναμη της Χωροφυλακής σε κάθε ναό, για την τάξη. Ο επιτάφιος της Αγίας Επισκέψεως διέφερε εντελώς από τους άλλους. Ήταν ένα απλό φέρετρο, καλυμμένο με καθαγιασμένο πέπλο. Τιμητικό άγημα σε αυτόν εντός του ναού ήταν και ενωμοτία προσκόπων. Κι έπειτα ακολουθούσε η περιφορά του Επιταφίου εκτός της εκκλησίας. Μπροστά τα εκκλησιαστικά λάβαρα, τα εξαπτέρυγα, ακολουθούσαν τα εικονίσματα, μετά ο Σταυρός, οι ιερείς θυμιατίζοντας και ψάλλοντας, οι ιεροψάλτες αναμέλποντας τους Ύμνους της Ακολουθίας (ξεχώριζε πάντοτε η φωνή του αειμνήστου Ρούλη Μαυρίκου, ήταν πολύ καλός τενόρος) και ακολουθούσαν οι ενορίτες με αναμμένες τις λαμπάδες τους, τα παιδιά με τα πολύχρωμα χάρτινα φαναράκια τους. Ο Επιτάφιος του Αγιοθανάση έβγαινε από την πλευρά του τότε εργοστασίου Τεγοπούλου, έστριβε στην πάροδο εμπρός από το σπίτι του γιατρού του Γκάνα και στη συνέχεια ακολουθούσε την οδό Τουσόν μέχρι την κεντρική πλατεία. Στη διαδρομή, όλα τα σπίτια έξω από τα οποία περνούσε ο Επιτάφιος, είχαν αναμμένα καφέ σκούρα κεράκια στα παράθυρα, στις πόρτες και στα μπαλκόνια ή τις βεράντες τους, λόγω του πένθους της χριστιανοσύνης από τον θάνατό Του. Στην κεντρική πλατεία συγκεντρώνονταν όλοι οι Επιτάφιοι των ναών της πόλης. Ορώμενο από ψηλά (από το Φρούριο ή από τα μπαλκόνια των ξενοδοχείων «Αχίλλειο» στην πλατεία Ρήγα Φερραίου, «Διβάνη» την πλατεία Κιτριλάκη, «Ληθαίο» στο ΚΤΕΛ, «Πανελλήνιο» και «Μετέωρα» στη Ρήγα Φερραίου, «Πίνδος» επί της Ασκληπιού, «Παλλάδιο» επάνω από το τότε θαυμάσιο κινηματοθέατρο Πάλλας), μια που τότε δεν υπήρχαν οι πολυκατοικίες για να κρύβουν τη θέα, ήταν πράγματι υπέροχο το θέαμα της φωτοπλημμύρας (από τις χιλιάδες αναμμένα κεριά των ενοριτών, ακολουθών των Επιταφίων)

που ξεκινούσε από καθένα ναό και έφθανε στην κεντρική πλατεία. Εκεί, ο εκάστοτε Μητροπολίτης Τρίκκης¹ και Σταγών² ανέπεμπε δεήσεις στον Ύψιστο και στη συνέχεια, κάθε Επιτάφιος επέστρεφε στο ναό του, όπου ο ιερέας διάταζε «*Άρατε πύλας*» για να εισέλθει εκ νέου ο Επιτάφιος σε αυτόν. Ο κόσμος τότε, ξεχύνονταν στην Ασκληπιού, στη βόλτα, για να ιδεί και να τον δούν, καθώς και στα ένθεν και ένθεν της οδού αυτής (ελάχιστα τότε) ζαχαροπλαστεία, που βεβαίως δεν σερβίριζαν αρτημένα γλυκά, παρά μόνον νηστίσιμα (δίπλες, λουκουμάδες, μελιτίνια, τάρτες), όπως και στα μπαρ «*Θανασάκης*» στο κέντρο της πόλης επί της Ασκληπιού, «*Κληματαριά*» πιο ψηλά στην οδό Σιδηροδρόμου, «*Τσιτσάνης*» στο βάθος του ακάλυπτου χώρου του ξενοδοχείου «*Μετέωρα*»³. Στα καφενεία δεν διεξάγονταν χαρτοπαίγνιο και χαρακτηριστικά σε όλα κρεμούσαν ένα τραπουλόχαρτο με τον βαλέ (τον φάντη) από το ταβάνι με μία κλωστή.

Μόλις ξημέρωνε το Μεγάλο Σάββατο, ένοιωθες ότι κάτι είχε αλλάξει. Λίγο το ραδιόφωνο (τότε εξέπεμπε μόνο το ΕΙΡ, Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας, που φρόντιζε πολύ το μουσικό αίσθημα του λαού και συμμετείχε με τον τρόπο του στις Άγιες Ημέρες του Θείου Δράματος, προσαρμόζοντας τη μουσική που εξέπεμπε στη γενική κατάνυξη), που εξέπεμπε λιγότερο βαριά μουσική, λίγο η γενική προσμονή για την επερχόμενη Ανάσταση, λίγο οι ετοιμασίες σε κάθε σπίτι για τη μαγειρίτσα (σούπα ή με χόρτα, τσιγαριστή), για το ψήσιμο του οβελία, το κεμπάπ και το κοκκορέτσι, λίγο το υπαίθριο παζάρι που ξεψυχούσε (οι υπαίθριοι έμποροι άρχιζαν να ξεστήνουν τις παράγκες τους), όλα έδειχναν ότι η μεγάλη στιγμή πλησίαζε.

¹ **Τρίκκη** : Πανάρχαια πόλη, κτισμένη στις όχθες του Ληθαίου, με ονομαστό ιατρείο, αποκαλούμενο Ασκληπιείο. Λείψανά του έχουν βρεθεί στην οδό Καλαμπάκας, δίπλα στο Ιερό του Αγίου Νικολάου. Από τον Ασκληπιό αντλεί το όνομά της η κεντρικότερη οδός της πόλης μας, η Θρυλική Ασκληπιού.

² **Σταγαί** : Αρχαία θεσσαλική πόλη, στη θέση της σημερινής Καλαμπάκας.

³ Το ξενοδοχείο αυτό στεγάζονταν σε ένα θαυμάσιο δίπατο λίθινο κτίσμα, που μία πλευρά του έβλεπε στην πλατεία Αμερικανών και μία στις όχθες του Ληθαίου, προς την πλατεία Στρατηγού Κιτριλάκη, εκεί όπου η ομώνυμη γέφυρα που συνδέει τις δύο πλατείες. Ανήκε στην οικογένεια Αβέρωφ. Κάποτε στέγαζε την Λέσχη Τρικάλων και στη συνέχεια – για πολλά χρόνια – το Φροντιστήριο Αγγλικών της Μαρίας Καραμήχου. Γκρεμίσθηκε και αυτό, νομίζω στη δεκαετία του '70, μαζί με άλλα πολλά ωραιότατα κτίρια των Τρικάλων, στο βωμό της «ανοικοδόμησης». Σήμερα στη θέση του κείται πανάσχημο τετραώροφο.

Γύρω στις έντεκα η ώρα ξανά για την εκκλησία, οικογενειακώς, με άσπρες πλέον λαμπάδες, όλη η οικογένεια, λόγω του αναμενομένου χαρμοσύνου γεγονότος. Σύμπασα η ενορία του Αγίου Αθανασίου παρακολουθούσε με κατάνυξη τη Θεία Λειτουργία της Αναστάσεως, μέχρι που έσβηναν τα φώτα του ναού και ο παπαθωμάς ύψωνε από την Ωραία Πύλη το Άγιο Φώς και αναφωνούσε :

«Δεύτε λάβετε Φώς, εκ του ανεσπέρου Φωτός» (Δηλαδή : ελάτε να λάβετε φως, από το φως που ποτέ δεν δύνει, είναι αιώνιο)

και όλοι οι ενορίτες έσπευδαν, για το ποιός θα ανάψει πρώτος τη λαμπάδα του. Στη συνέχεια, όλο το εκκλησίασμα έβγαινε στο προαύλιο του ναού, όπου υπήρχε ειδική εξέδρα για τον ιερέα και τους ψάλτες, καθώς και μεγάλη εικόνα του Χριστού, στολισμένη με δάφνες. Ο παπαθωμάς ανεγίνωσκε το Ευαγγέλιο (νομίζω εκ του κατά Ματθαίον), στο οποίο ο ευαγγελιστής αφηγείται για το πώς η Μάρθα και η Μαρία η Μαγδαληνή, που πήγαιναν στο μνήμα του Ιησού, πληροφορήθηκαν την Ανάστασή του από Άγγελο Κυρίου, ο οποίος τις ερώτησε :

«Τίνα ζητείτε εις τους νεκρούς ;»

και τις πληροφόρησε πως :

«ουκ έστιν ώδε, Ιησούς ο Ναζωραίος. Ανέστη».

Μετά ο ιερέας αναφωνούσε το πολυπόθητο

«Χριστός Ανέστη εκ νεκρών, θανάτω θάνατον πατήσας και τοις εν τοις μνήμασι, ζωήν χαρισάμενος»,

Δηλαδή : ο Χριστός αναστήθηκε, νίκησε τον θάνατο με τον θάνατό του και χάρισε τη ζωή στους νεκρούς

τέσσερις φορές, σταυρωτά στην εικόνα του Ιησού, θυμιατίζοντάς την. Με το άκουσμα της χαρμόσυνης αυτής ειδήσεως, άρχιζε να χτυπά θριαμβικά η καμπάνα του ναού και ύστερα ο χαλασμός : στρακαστρούκες αυτοσχέδιες και αγοραστές να γεμίζουν τον τόπο με τους ήχους τους, βεγγαλικά να υψώνονται πολύχρωμα στον έναστρο ουρανό, κρότοι, τσουγκρίσματα κόκκινων αυγών, φωνές, γέλια, ευχές από όλους προς όλους του ενορίτες. Οι οικογένειες άρχιζαν τις αγκαλιές και τα φιλιά μεταξύ τους και με τους φίλους τους, αναφωνώντας χαρούμενοι *«Χριστός Ανέστη»,*

«Αληθώς ο Κύριος». Ακούγονταν και οι καμπάνες των άλλων εκκλησιών που μετέδιδαν με τον τρόπο τους το χαρμόσυνο μήνυμα της Αναστάσεως του Κυρίου. Αξέχαστες στιγμές. ...

Μετά, οι όλοι ενορίτες σχηματίζαμε ουρά για να χαιρετήσουμε την εικόνα και να φιλήσουμε το χέρι του παπαθωμά, που μας ήξερε όλους και κάτι είχε να πεί στον καθένα μας. Κατόπιν, φεύγαμε από την εκκλησία, παρά την ετήσια – και πάντοτε αναμενόμενη – παρότρυνσή του ιερέα να παραμείνουμε στον ναό, επειδή η αναστάσιμη λειτουργία δεν είχε ακόμα τελειώσει. Ποιός τον άκουγε ; Απαξάπαντες φεύγαμε δρομαίως για τα σπίτια μας, όπου μας περίμενε το γιορτινό τραπέζι : λινό τραπεζομάντηλο και λινές καλοδιπλωμένες πετσέτες, κηροπήγια, αστραφτερά πιάτα και κρυστάλλινα ποτήρια γεμάτα κόκκινο κρασί, κόκκινα αυγά (που τα τσουγκρίζαμε, για το ποιός θα νικήσει· τα πιο ανθεκτικά ήταν τα αυγά της πάπιας, τα λεγόμενα «παπίσια», που αν πρόσεχες λίγο τα καταλάβαινες γιατί ήταν πιο οβάλ και μυτερά από εκείνα της όρνιθας· όλοι οι «έξυπνοι !» φρόντιζαν να προμηθευθούν τέτοια αυγά για να νικούν στα τσουγκρίσματα των αυγών !), μοσχοβολιστή μαγειρίτσα, λαχταριστή φέτα, ρωσσική σαλάτα, πράσινη σαλάτα (μαρούλι καρδιά ψιλοκομμένο, με φρέσκα κρεμμυδάκια και σκορδάκια) και βεβαίως ντόπιες ντομάτες, ολοκόκκινες και μυρωδάτες. Η οικογένεια ολόκληρη φορώντας τα καλά της παρούσα γύρω από το γιορτινό τραπέζι, καταστόλιστο από ανοιξιάτικα λουλούδια, κροκί φρέζες, γκρενά ανεμώνες, μώβ πασχαλιές και ευωδιαστά άνθη κυδωνιάς και αχλαδιάς σε κρυστάλλινα βάζα, ενώ το σπίτι έλαμπε καταφώτιστο, μέσα κι έξω. Ξεθεωμένοι όλοι από την επταήμερη νηστεία, ριχνόμασταν στα φαγώσιμα ελέη του θεού, λες και δεν τα είχαμε ξαναδεί (!!!).

Ξημέρωνε η Κυριακή του Πάσχα. Όλα τα Τρίκαλα μία ψησταριά, με την τσίκνα να αναδύεται μπουχός σε κάθε γειτονιά. Κάθε σπίτι έψηνε τον οβελία (αρνάκι ή κατσικάκι, κατά προτίμηση θηλυκό), το κεμπάπ και το κοκκορέτσι του, είτε σε ξύλινες διχάλες (φούρκες) μπηγμένες στο έδαφος με τσίγκο από κάτω για την ανθρακιά είτε σε σιδερένιες ψησταριές. Κάποιος από όλους είχε αναλάβει να γυρίζει το αρνί ή το κατσίκι. Όλες οι οικογένειες

παραβγαίνανε στο ποιά θα ψήσει το παχύτερο ζώο. Στις αυλές ήταν στρωμένο τραπέζι με τα κεράσματα για τους επισκέπτες (το έθιμο απαιτούσε επισκέψεις από το ένα σπίτι στο άλλο) : κόκκινα αυγά, τσουρέκια, κουλούρια, φέτα, ελιές, ούζο ή τσίπουρο, κρασί. Το ψήσιμο τελείωνε περασμένο μεσημέρι. Το αρνί έβγαινε από τη σούβλα, κοβόταν σε κομμάτια και απλώνονταν σε πορσελάνινες πιατέλλες. Τότε άρχιζε το πασχαλινό τραπέζι, με γενική ευωχία, ευτυχία, γλέντια και ελληνικούς χορούς σε κάθε σπίτι. Οι οικογένειες ενώνονταν, μια που οι ξενητεμένοι σε άλλες πόλεις της Ελλάδας, πήγαιναν στο πατρικό σπίτι για το Πάσχα, με τη δική τους οικογένεια. Παππούδες, γιαγιάδες, παιδιά, εγγόνια, όλοι ένα.

Αξέχαστα χρόνια.

Τι μου θύμισες, φίλε μου Μίμη.

Χρόνια πολλά και καλά, σε εσένα και την οικογένειά σου.

Και του χρόνου.

Με την αγάπη μου.